

Д. А. Ковалевич
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

В. І. Рошило
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

УДК 336.14

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В РЕГІОНАХ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Розглянуто сутність та значення доходів державного бюджету в регіонах з обмеженими фінансовими ресурсами. Проведено аналітичні дослідження виконання державного бюджету за доходами.

Ключові слова: державний бюджет, доходи, фінансові ресурси.

Постійне фінансове живлення складових частин економічної системи є тим ядром, поштовх якого рухає систему до економічного зростання. І навпаки — порушення постійного фінансового живлення приводить систему до недієздатності з відповідними наслідками.

На соціально-економічні процеси впливають конкретні форми, принципи і методи мобілізації доходів бюджету і використання бюджетних ресурсів, що залежать від державної політики, яка проводиться на даний момент, а також від окремих елементів системи бюджетного впливу на умови господарювання та економічних відносин, які формуються в ринковому середовищі.

Доходи державного бюджету досліджували такі українські вчені: В. Л. Андрущенко, Й. М. Бескид, С. О. Булгакова, З. М. Васильченко, В. Г. Дем'янишин, А. О. Єпіфанов, О. П. Кириленко, І. О. Луніна, В. М. Опарін, К. В. Павлюк, Ю. В. Пасічник, І. В. Сало, Л. Д. Сафонова, В. М. Федосов, С. І. Юрій та багато інших.

Метою статті є здійснення теоретичного та практичного огляду доходів державного бюджету в сучасних умовах. Завдання статті :

- розкрити суть доходів державного бюджету;
- показати взаємозв'язок доходів державного та місцевих бюджетів;
- провести аналітичні дослідження доходів державного бюджету.

Бюджетним кодексом визначені основи бюджетної системи України, її структура, принципи, правові засади функціонування, основи бюджетного процесу та міжбюджетних відносин і відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

Чинним кодексом регулюються відносини, які виникають в процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів і розгляду звітів про їх виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету і місцевих бюджетів.

Найвпливовішим важелем регулювання економіки в галузі фінансів є податки, через які здійснюється зв'язок між державою з одного боку та юридичними і фізичними особами з іншого боку щодо формування, розподілу і використання

доходів. У ринковому середовищі податки виступають як джерело доходів бюджету і як елемент фінансового регулювання економіки. Відомо, що потреби у фінансових ресурсах для покриття витрат зростають, але це не повинно негативно відобразитись на господарській діяльності платників податків. Тому в Україні необхідно проводити таку податкову політику, щоб податки не стримували, а стимулювали ділову активність [1].

За умов формування ринкових відносин податкова система повинна бути стабільною з тією метою, щоб дати можливість товаровиробникам прогнозувати результати господарської діяльності і бачити перспективу розвитку виробництва.

Критерії макроекономічної ефективності податкової політики:

а) можливість податкової політики — збільшити джерела доходів. Податкові надходження класифікуються за категоріями залежно від бази, з якої стягується податок, або від виду діяльності, яка породжує податкове зобов'язання;

б) здатність податкової політики визначити надійну податкову базу. Широка податкова база дає можливість забезпечити податкові надходження при відносно низьких податкових ставках. При значному звуженні податкової бази потрібні значно вищі ставки для того, щоб забезпечити заплановані податкові надходження. В результаті цього виникає ймовірність ухилення від сплати податків [2, с. 219–220].

Податки є основним джерелом доходів бюджету. “Доходи бюджету — усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти)” [3].

Доходи бюджету можна розглядати, з одного боку, як матеріальну основу функціонування адміністративно окремих регіонів, що забезпечує здійснення функцій держави та повноважень місцевих органів влади, з іншого, — як засіб перерозподілу фінансових ресурсів у масштабах держави та її адміністративно-територіальних одиниць. Отже, доходи є важливою складовою державного фінансового регулювання простого та розширеного відтворення [4].

В. М. Федосов вважає, що “... наявність у системі доходів бюджету кількох податків яскраво вираженої фіскальної цілеспрямованості не свідчить про недоліки цієї системи, як дехто вважає, а відображає їх функціональне призначення. Без таких податків вона недієздатна” [5].

На наш погляд, доходи бюджетів є одним із факторів, які впливають на сукупне споживання населенням.

Обмеженість доходів у регіонах спричиняють:

- 1) недостатній обсяг виробництва і реального ВВП;
- 2) низький обсяг доходів як юридичних, так і фізичних осіб;
- 3) існування тіньового сектора економіки, що породжує приховування доходів від оподаткування;
- 4) незацікавленість суб'єктів господарювання у своєчасній та повній сплаті податків;
- 5) надання податкових пільг окремим категоріям платників податків.

Враховуючи викладене вище, в суспільстві глобальною проблемою завжди є і буде проблема обмеженості фінансових ресурсів, а також встановлення розумних меж бюджетного перерозподілу коштів між окремими адміністративно-територіальними одиницями.

За матеріально-речовим втіленням доходи бюджету представляють собою грошові кошти, які надходять в безповоротному порядку, у відповідності з діючим в країні бюджетним і податковим законодавством, в розпорядження органів державної влади і місцевого самоврядування [6, с. 192].

Щодо виконання дохідної частини Державного бюджету України, то найзначніші питання є щодо достовірності планування доходів бюджету, різниця у даних між органами державної влади, що звітуються про виконання бюджету та

недовиконання надходжень спеціального фонду бюджету. Недовиконання доходів бюджету та їх недостатність для забезпечення видатків держави становлять основну проблему у формуванні дохідної частини Державного бюджету України.

До державного бюджету з території Чернівецької області за 2010 рік без врахування власних надходжень бюджетних установ та бюджетного відшкодування податку на додану вартість облігаціями внутрішньої державної позики надійшло доходів на загальну суму 1 007 903,6 тис. грн., що на 248 524,4 тис. грн., або на 32,7 % більше, ніж мобілізовано за 2009 рік.

Сума надходжень до загального фонду державного бюджету складає 949 385,6 тис. грн., до спеціального фонду державного бюджету 58 518,0 тис. грн.

Порівнюючи з отриманими доходами 2009 року, надходження до загального фонду державного бюджету по області збільшилися на 235 371,3 тис. грн., а до спеціального фонду — на 13 153,1 тис. грн.

Доходів за власними надходження бюджетних установ за 2010 рік мобілізовано на загальну суму 268 484,4 тис. грн.

Серед доходів державного бюджету за 2010 рік податки, збори та інші платежі, що обліковуються Державною податковою службою, становлять 495 439,8 тис. грн., що на 39 900,3 тис. грн., або на 8,8 % більше від податкових надходжень за 2009 рік. Серед основних джерел наповнення бюджету податками, за стягнення яких відповідає Державна податкова служба, є:

— податок на додану вартість із вироблених в Україні товарів 292 372,6 тис. грн.;

— податок на прибуток підприємств — 128 173,9 тис. грн.;

— рентна плата за нафту, що видобувається в Україні 22 371,6 тис. грн.;

— збір за спеціальне водокористування 10 285,7 тис. грн.

Ще одним джерелом формування доходів державного бюджету 2010 року є платежі, надходження яких забезпечено Державною митною службою області. Їх сума складає 449 351,3 тис. грн., що на 202 119,4 тис. грн., або на 81,7 % більше ніж мобілізовано митницею у 2009 році.

Основними митними платежами Чернівецької області є:

— податок на додану вартість із ввезених на територію України — 335 216,0 тис. грн.;

— ввізне мито — 85 936,3 тис. грн.;

— акцизний збір із ввезених на територію України товарів — 19 635,2 тис. грн.

Від інших міністерств та відомств надходження до державного бюджету становлять 63 112,5 тис. грн. що на 6 504,7 тис. грн. або на 11,5 % більше від надходжень за 2009 рік.

Згідно з даними фінансових органів місцевими бюджетами Чернівецької області за 2010 рік акумульовано податків, зборів та інші платежів (без врахування міжбюджетних трансфертів) на загальну суму 944 451,5 тис. грн. при запланованих 929 870,4 тис. грн., що на 14 581,2 тис. грн. більше плану (101,6 %), та на 77 613,6 тис. грн. (109,0 %) більше, ніж мобілізовано минулого року. До загального фонду місцевих бюджетів області надійшло 733 144,3 тис. грн. при запланованих 718 872,1 тис. грн. або перевиконання складає 14 272,1 тис. грн. (102,0 %), та до спеціального фонду місцевих бюджетів надійшло доходів в сумі 211 307,3 тис. грн. при запланованих 210 998,3 тис. грн., що на 309,0 тис. грн. (100,1 %) більше плану.

За 2010 рік з Державного бюджету місцевим бюджетам Чернівецької області перераховано дотації вирівнювання в сумі 1 359 554,7 тис. грн., при встановленому плані у сумі 1 359 554,7 тис. грн., що становить 100,0 відсотка; з них за щоденними нормативами перераховано 875 174,6 тис. грн. та за рахунок коштів з Державного казначейства України перераховано 484 380,1 тис. грн.

Оскільки 70–80 % усіх доходів Державного бюджету України формується від розподілу Валового внутрішнього продукту. Разом із тим відбувалось прийняття законодавчих актів із розширення пільг і надання соціальних гарантій населенню. Тому потреба у фінансових ресурсах значно перевищувала їх обсяг, мобілізацію протягом року. З 2001 року спостерігалось зростання ВВП України до 2008 року, що відповідає рівню 1993 року. 2009 рік був кризовим для економіки держави, про що свідчить падіння ВВП у 2009 році на 14,8 %. У 2010 році спостерігалось його зростання на 4,2 %. Це забезпечило формування доходів Державного бюджету України у 2010 році та перевищення їх рівня порівняно з 2009 роком.

Для визначення ролі ВВП у формуванні доходів держави варто визначити структуру ВВП за розподільчим методом, оскільки він визначає дохідну структуру. Так, найбільшу частку у ВВП у 2000–2010 роках займала оплата праці найманих працівників, зі зростанням частки від 2005 року до 49 %. Відповідно знижується частка валового прибутку, змішаного доходу в середньому за шість останніх років до 38,2 %. Отже, при зростанні заробітної праці та кількості працюючих зростає ВВП, що впливає на доходи держави. Це відображається і на зростанні податку на доходи фізичних осіб у Зведеному бюджеті України. Проте у формуванні доходів Державного бюджету України основну роль все ж займають надходження від виробництва, а згідно з тенденціями спостерігається зниження ролі виробництва у формуванні ВВП. Це і впливає на недостатність фінансових ресурсів для забезпечення державною виконання своїх функцій, особливо в рамках розбудови ринкової економіки.

Отже, економіка України потребує значних капіталовкладень для економічного зростання та забезпечення робочими місцями населення і доходів держави.

З'ясувавши причини обмеженості доходів регіону, можна сформулювати висновок про необхідність підвищення ролі податків у формуванні дохідної частини державного бюджету, адже доходи державного бюджету є основним джерелом коштів для фінансування функцій держави та забезпечення її існування як у традиційному, так і у сучасному відношеннях.

Список використаних джерел

1. Чугунок, І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку [Текст] : [монограф.] / І. Я. Чугунов. — К. : НІОС, 2003. — 488 с.
2. Куцын, Н. А. Современная теория и практика налогообложения [Текст] / Н. А. Куцын, В. В. Каложный, О. В. Мозенков, В. Д. Балькин. — Х. : Прапор, 2001. — 512 с.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Текст] // ВВР. — 2010. — № 50–51. — Ст. 572.
4. Огонь, Ц. Г. Доходи бюджету України : теорія і практика [Текст] : [монограф.] / Ц. Г. Огонь. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. — 580 с.
5. Податкова система України [Текст] : [підручн.] / за ред. В. М. Федосова [та ін.]. — К. : Либідь, 1994. — 464 с.
6. Романовский, М. В. Финансы [Текст] : [учебн. пособ.] / М. В. Романовский, О. В. Врублевская, Б. М. Сабантти. — М. : Перспектива ; Юрайт, 2000. — 520 с.

Рекомендовано до друку кафедрою фінансів
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету
(протокол № 7 від 25 січня 2012 року)

Надійшла до редакції 06.03.2012

Ковалевич Д. А., Рошило В. И. Доходы государственного бюджета в регионах с ограниченными финансовыми ресурсами

Рассмотрено сущность и значение доходов государственного бюджета в регионах с ограниченными финансовыми ресурсами. Произведено аналитическое исследование исполнения государственного бюджета за доходами.

Ключевые слова: государственный бюджет, доходы, финансовые ресурсы.

Kovalevich, D. A.; Roshylo, V. I. Revenues of State Budget in Regions with Limited Financial Resources

The article reviews the nature and significance of state budget revenues in regions with limited financial resources. An analytical study of the state budget revenues.

Key words: state budget revenues and financial resources.

